

PSIXOLOGIYADA ONG VA ONGOSTI TUSHUNCHALARI TALQINI

Raximova Nargiza Jumanazorovna

Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani 51-maktab psixologi

Matkarimova Gulorom Raximberganovna

Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani 39-son maktab psixologi

Anotatsiya: Ong haqida umumiy tushunchalar, inson psixikasi bilan ong va ongosti tushunchalar talqini haqida.

Kalit so'zlar: Ong, obektiv borliq, psixika, shaxs, psixik obraz, koordinator, intensiv faollik.

Ong bu – obektiv borliqni aks ettirishning yuksak faqat insonga xos bo'lgan shaklidir. Ong uzliksiz almashib turadigan aqliy va xissiy jarayondir. Binobarin xissiy xolatlar ba'zi miyasi rivojlangan hayvonlarda ham kuzatish mumkin. Barcha psixik predmetlarni aks ettirish bir xil me'yorni o'zida mujassamlab, psixik obrazlarni subekt uchun bosqichma- bosqich qiymatni farqlash jarayoni sodir bo'ladi Inson ongni kuzatish jarayoni har doim qandaydir obektiv, predmet yoki obraz va hakovolarga yo'naltiriladi. Maskur shaxsiy xossalari: ongnin boshqa xarakterli xususiyatini tashkillashtiradi, uni o'z-o'zini boshqarisni oliy toifasi sifatida ko'rishga imkon beradi. Ongning guruhiy xossalari: o'z-o'zini kuzatish, qobilyati undan tashqari onhning motivatsion baholovchi xarakterini kiritish mumkin. Refleks insonga o'z-o'zini kuzatish, o'z xislarini, o'z xolatini nazorat qilish imkonini beradi. Tanqidiy kuzatuv insonga o'zini va o'z xolatini baholash, qabul qilinayotgan axborotlarni ma'lum koordinatorlar tuzimiga joylashtirish uchun kerak. Inson uchun bunday koordinatorlar tizimi inson o'zini baholashda va ideallarida namoyon bo'ladi. Ongning mazkur xossalarni tashkillashtirish insonning kelib chiqish jarayonida shaxsiy men konsepsiyasi insonning o'zini o'zi namoyon qilish va atrofda mavjud narsalarni jamlashda namoyon bo'lishini belgilaydi. Insonni o'rab turgan olamdagi barcha ma'lumotlar asosida inson o'zini baholash, ideallarni va motivatsion ustanovkalari tuzilishdan chiqmagan xolda namoyon bo'ladi. Shuning uchun tasodifan “ men konsepsiyasi” ni ko'p xollarda o'z o'zini anglash qat'iy individual dunyoqarashlar tizimiga o'xshash . Insonlar bo'lgan xodisalarni va o'z xatti- harakatlarini turlicha baholaydilar. Real xayotdagi obektlarni ham turlicha baholaydilar. Ayrim insonlarning bahosi obektiv real hayotga to'g'ri keladi. Boshqa bir toifa insonlar esa subektiv baholaydilar. Adekvatlik insonning real olam obrazi va uning o'z-o'zini baholash orqali qabul qiladi. Ko'plab faktorlarning birinchi sababi “ men konsepsiyasini” adekvatlik tuzishini belgilash imkoniyatini va insonning taqlidchanligida namoyon bo'ladi. Taqlidchanlikning qisqacha ko'rinishi bu yaxshi bilan yomon o'rtasidagi

farqni anglashdir. Aynan taqlidchanlik qobiliyatini baholashda inson o'z ustanovkalarini va ideallarini qabul qilingan ma'lumotlar orqali to'g'irlab boorishi, oldiga maqsad qo'yib, maqsad sari intilish insonlarni hayvonlardan ajralib turadi. Taqlidchanlik o'z xulq-atvorini nazorat qilish mexanizmi asoslarini yaxshilaydi. Insonning hayvondan ajralib turuvchi yana bir muhim jihati tabiatiga turuvchi yana bir muhim jihati tabiatiga bo'lgan munosabatlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Agar hayvon jonli tabiatning elementi hisoblansa u o'rab turgan olamdan faqat yashash maqsadida munosabatiga kirishadi. Odam esa ko'p narsalarni anglangan xolda o'z mehnati orqali erishadi. Mehnat – bu faqat insonga xos bo'lgan faoliyat bo'lib, ma'lum maqsadda o'z ehtiyojlarini qondirish uchun borliqni bilishi va uni qayta ko'rishga moddiy va ma'naviy boyliklarni yaratishga yo'naltirilgan faoliyatdir. Odam doimo jamoa bo'lib, mehnat qiladi va mehnat natijalarini ham jaoma turmush tarzini ham o'zlashtiradi. Masalan yozuvchining mehnat faoliyati individual xarakterga ega bo'lishi mumkin, lekin yozuvchi bo'lishi uchun o'qishni, yozishni ma'lum ta'lim tarbiyaga ega bo'lishi va hokazolar uchun uning mehnat faoliyatini boshlanishi ma'lum odamlar bilan munosabatga kirishishga sabab bo'ladi. Insonning ta'lim-tarbiya olishga bo'lgan layoqati faoliyati insonlar jamoasini, hayvonlar jamoasidan ajralib turishining asosiy sababidir.

Birinchidan: insonlar ibtidoiy jamoa davridayoq [faqat yashash uchun emas](#), hayvonlardan asranishi boshpana toppish va tabiat hodisalaridan saqlanish uchun, jamoa bo'lib mehnat qilganlar. Ikkinchidan : insonlar jamoasining mavjudlik shartlaridan biri, mehnat jarayonlarini omadli bajarish jamiyat a'zolarini orasida muommala yaxshilanishida namoyon bo'lgan. Insonlararo munosabatining o'sishi-nutq psixik holatlarni va harakatlarni boshqarish so'z orqali amalga oshirilgan. Inson so'zlar orqali amalga oshirilgan. Inson so'zlar orqali amalga muloqot qilib, o'z xatti-harakatlarini, [realhayotda rivojlantirgan](#), tevarak atrofdagi diqqat e'tiborni qaratishga ular bilan jismoniy muomalaga kirishishi zazuriyati yo'q. Buning uchun unga boshqa odamlar bilan muloqot orqali yog'gan ma'lumotlari yetarlidir. O'z navbatida nutq ong mavjudligini aniqligini bildiradi. Insoniyatsiz fikrini har doim so'zlashuv shaklida namoyon qiladi

Har bir olim o'z konsepsiyalarida ong haqidagi tub nazariyalariga yaqin bo'lgan fikrlarni bergan. Kelib chiqishi jihatidan psixologiya “Ongni ta'riflovchi va uni tushintirib beruvchi” yagona soha hisoblanadi. Lekin XX asrning birinchi yari davomida ongni ilmiy jihatdan o'rganish qiyinchiliklari ko'p psixologlarni bixiviarizm maktabiga qo'shilishga sabab bo'ldi. Xulq-atvor shakllarini onnga bog'lagan holda o'zgartirish maqsadida 1960 yildan boshlab psixologiya ong haqidagi fan emas, balki xulq-atvor haqidagi ta'limot sifatida qarala boshlandi. “Ong- mashinaning spedomediriga qiyoslanadi. U mashinani [yurgizishga xizmat qilmaydi](#), u faqat nima sodir bo'layotganini aks ettiradi”. Siz o'z ixtiyoringiz bilan ong ostiga har qanday

rejani tiqishingiz, har qanday fikr, har qanday mo'ljalni pul ekvivalentiga (moddiy nusxaga ham) o'tkazib olishingiz mumkin. Ammo shuni yodda tutingki, ong osti hammadan burun ustun orzu-istak, ishonch bilan hissiy tarzda mustahkamlangan bo'ladi. Ong osti kechayu kunduz mehnat qiladi. U insonga noma'lum bo'lgan usullar bilan oliy ongdan kuch oladi, bu orzu-istakni reallikka aylantirishga qodir.

Ong — bu insonning tashkil etish olamni va o'zini anglash, voqelikni aks yuk va uni ongli ravish jarayoni jarayonidir. U tafakkur, xotira, tasavvur, nutq va o'zini idrok etish kabi murakkab psixologik funktsiyalarni o'z ichiga oladi. Ongning ishlash voqelikni oshirish, uni qayta ishlash va ijtimoiy hayotda ongli qarorlar qabul qilishdir. ong insonning o'zini shaxs sifatida anglashini ta'minlash. Bu jarayonlar ko'pincha anglanmagan bo'lsa-da, insonning odatlari, instijodkorlik muhim ega Ongosti — nazoratdan tashqarida bo'lgan, lekin inson xulqatvori va qarorlariga tegishli ta'sir ko'rsatadigan ruhiy jarayonlar majmuasidir. Bu jarayonlar ko'pincha anglanmagan bo'lsa-da, insonning odatlari, instinktiv kasalliklari, yashirin motivlari va hissiy reaksiyalarini boshqaradi. Ongosti ijodkorlik, tasavvur va intuitiv qarorlar uchun ham muhim ega.

Ong va ongosti o'ziga xos ilmiy farqlar

- **Nazorat darajasi:** Ong — ongli va Ong — ongli va ixtiyoriy jarayonlarni boshqaradi, ongosti esa nazoratdan tashqarida ishlaydi.
- **Funksional vazifa:** Ong — idrok, tafakkur va o'zini anglashni ta'minlash; ongosti esa yashirin motivlar, instinktlar va odatlarni shakllantiradi.
- **Ta'sir ko'lami:** Ong — ochiq qarorlar va ongli faoliyatga ta'sir qiladi, ongosti esa yashirin yashirin xulq-atvorni olish.

Ilmiy nazardan, ong va on inson ruhiyatining ikki darajasi bo'lib, ular shaxsiy shaxsiyning fikrlash, his qilish va nuqta- nuqtani shakllantiradi. Ong insonning ijtimoiy hayotini ongli ravnaq topdi bersa, ongosti yashirin jarayonlar orqali qarorlar va xulq-atvorni saqlash. Shu bois psixologiyada bu ikki jarayon inson ruhiy hayotining murakkab mexanizmlarini anglashda asosiy kalit hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Petrovskiy I. V. «Umumiy psixologiya» «O'qituvchi», 1992y.
2. G'oziev E.G. Mamatov M.M. va boshqalar «O'spirin psixologiyasi» Tosh D.U 1992.
3. Goziev E.G. O'tanov B «Hamkorlik psixologiyasi» T., Tosh D.U. 1992.
4. . Goziev E.G. Oliy maktab psixologiyasi. ToshDU 1996 y.
5. Lyaudis V.L. – Metodika prepodavaniya psixologii. iz.vo 2000 URAO.